

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Стела Дончева – НАИМ-БАН, Филиал Шумен
за дисертационния труд на доц. д-р Димчо Веселинов Момчилов, доцент по
Археология в Университет „Проф. Д-р Асен Златаров“ – гр. Бургас на тема:
„Същност и функциониране на старобългарската отбранителна система в
Източна Стара планина от края на VII до началото на IX в.“ за присъждане на
научната степен „доктор на науките“, научна област 2. Хуманитарни науки,
професионално направление 2.2. „История и археология“, Факултет по
хуманитарни науки, Шуменски университет „Епископ Константин
Преславски“

Д-р Димчо Момчилов е роден на 30.05.1955 г. в гр. Карнобат. Завършва
висше образование в специалност История към ВТУ „Св. Св. Кирил и
Методий“, Велико Търново. Успешно защитава докторат по История през 1993
г. на тема: „Пътна и селищна система между Източна Стара планина и
„Еркесията“ IV-XIV в. (Върбишки, Ришки и Айтоски проход)“. През 2009 г. е
избран за доцент по научната специалност Археология след конкурс, обявен от
Университет „Проф. Д-р Асен Златаров“, гр. Бургас, където преподава и до
днес.

Краткият обзор на творческата биография на доц. Димчо Момчилов
показва неговата активна и многостранна дейност в областите на висшето
образование и музейното дело. Натрупаният през годините опит, като
преподавател и директор на Историческия музей в гр. Карнобат, намира израз в
богатия тематичен обхват на неговата научна продукция, сред която се
открояват две монографии, две студии и общо над 110 статии, съобщения и

отзиви по археология, етнография и история. Сред всички тях, особено внимание трябва да се обърне на изданията на музея в Карнобат (1990-2010), безспорен инициатор и главен редактор на които е доц. Димчо Момчилов, в качеството си на директор на музея. Този значителен по обема си труд е в основата и на приложените над 30 цитирания на авторските разработки в наши и чужди издания, които доказват високото ниво на информативност, съдържателност и творческо преосмисляне на анализиранияте резултати.

През годините, като преподавател в Бургаския университет „Проф. Д-р Асен Златаров“, доц. Димчо Момчилов чете основни лекционни курсове по Археология на българските земи, Средновековният български град, История на Византия, История на България и др. Едновременно с това участва в проекти, съвместно с други институти и университети, ръководи дипломанти и специализанти.

Интересите на кандидата, насочени в областите на ранносредновековната българска култура, прабългарската землена фортификация, военната история, старобългарското въоръжение, средновековната пътна и селищна система, се потвърждават не само от активната научна и преподавателска дейност, но и от неговата дългогодишна практика в качеството на ръководител на многобройни археологически разкопки и теренни проучвания, главно в областите на Карнобатска и Сунгурларска община. Към настоящия момент доц. Момчилов работи и ръководи два много значими за българската средновековна археология обекти: при крепостта Маркели и термите Акве калиде.

Критичният и обстоен анализ на резултатите от теренните проучвания, изворовият материал и най-новите изследвания, намират своя завършен вид в дисертационният труд на доц. Димчо Момчилов „Същност и функциониране на старобългарската отбранителна система в Източна Стара планина от края на VII до началото на IX в.“, общо 532 с. с Приложение.

Още при предварителното обсъждане на разработката изразих становището, че дисертационният труд отговаря на всички изисквания за присъждане на високата научна степен. Основният въпрос, който се засяга в

него е похода на византийския император Никифор I Геник в България през 811 г. и последиците от него. Първоначалната идея на автора е да разработи първата част от похода, на фона на която да покаже функционалността на старобългарската отбранителна система по Източна Стара планина – въпрос, който е сравнително слабо разработен и дори съзнателно избягван.

Разработката на темата следва класическата схема за представяне на подобни изследвания и се състои от Въведение, Две части с общо 5 глави, Заключение и Библиография. Аргументирано са поставени два фундаментални въпроса от българската средновековна история. Първият от тях е за ролята и значението на един неизследван в науката проход – Люляковският. Археологическите проучвания и географската картина, подкрепени от изворовите данни, определят, че това е проhodът, през който Никифор I Геник преодолява Източна Стара планина. Така на сериозно изпитание е поставена една дългогодишно разработвана теза – за непреодолимостта на Стара планина и за степента на нейната ефикасна отбрана срещу Византия.

Вторият въпрос е за българската укрепителна система – начин на изграждане, хронология и ефективност. Представени са неизвестни данни за крепостта „Хасара“ край несъществуващото сега село Звезда, Айтоско, лично проучена по пътя на редовните археологически разкопки от автора. В хода на изложението се извършва детайлно проследяване на една от най-важните пътно-комуникационни връзки през Източна Стара планина – изцяло нов момент в средновековната археология, с което се подлага на анализ надеждността на укрепяването на проходите, като основна преграда за Византия пред българските столици. Авторът обръща внимание на факта, че нито един медиевист досега не е обвързал преминаването на Източна Стара планина от византийските войски с функционирането на българската отбранителна система. Въпросът е детайлно разгледан на фона на множеството византийски военни кампании срещу България, които авторът представя по начин, различен от досегашните интерпретации в литературата.

В резултат на този аналитичен подход е извършено ново тълкуване на писмените източници, подкрепено с археологическите данни и природо-географските особености на региона. Направена е и характеристика на Карнобатската крепост Маркели, в която специално внимание е отделено на етимологията на името. Включени са неизвестни топонимични данни и за други наименования.

Дисертационният труд поставя важни въпроси, повечето от които не са били изследвани обстойно в българската медиевистика. Приложеният комплексен подход – комбинирането и успоредното анализиране на известните изворови данни, резултатите от археологическите разкопки и обвързването на всички тях с природогеографските дадености на Източна Стара планина в участъка между Айтоския проход на изток и Върбишкия на запад, позволява успешно да се изследва важен проблем в нашата историография. Когато към всичко посочено дотук се включи и значителния обем литература и мненията на изследователите по различните аспекти на този въпрос, получените резултати позволяват да бъдат направени достатъчно изводи, свързани с функционалността, ефективността и надеждността на старобългарската отбранителна система по Източна Стара планина през Първото българско царство. Те са безспорен приносен момент в новаторската работа на доц. Димчо Момчилов.

Авторефератът на дисертацията е написан коректно и достатъчно информативно. Той следва съдържанието на дисертационния труд и представя адекватно и в синтезиран вид най-важните насоки и приноси моменти в него.

Моята препоръка към автора е този задълбочени с безспорно важен приносен момент труд, да бъде обнародван в специално издание, за да стане достояние на по широк кръг от специалисти и читатели, изкушени от проблематиката на българската средновековна история и археология.

Всички тези достойнства и необходими качества, които дисертационният труд притежава, както и цялостната и разностранна творческа, теренна и преподавателска дейност на кандидата, ми дават основание да предложа на членовете на почитаемото научно жури да присъди на доц. д-р Димчо Момчилов високата научна степен „доктор на науките“ на Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“.

17.12.2015 г.

Шумен
НАИМ-БАН, Филиал Шумен)

(доц. д-р Стела Дончева,